

Materialnoprawne, procesowe i instytucjonalne aspekty ochrony prawa własności intelektualnej w Chinach

Słowa kluczowe: Porozumienie TRIPS, prawa autorskie, prawa patentowe, znaki towarowe, urząd, Chiny, prawo, własność intelektualna, Konfucjusz.

System praw własności intelektualnej (PWI) jest rezultatem rozwoju cywilizacji humanistycznej i gospodarki wolnorynkowej, będącym w wielu krajach skutecznym narzędziem służącym do ochrony partykularnego interesu, promującym rozwój nauki, technologii, ekonomii, a także wzmacniającym międzynarodową konkurencję¹. Konieczność ochrony PWI jest odpowiedzią na wzrost potrzeb ekonomicznych oraz idei wartości moralnych. Poszczególne koncepcje oraz regulacje tych praw rozwijały się początkowo w ramach praw wewnętrznych państw zachodnich². Jednakże, czy możemy dopatrywać się rozwoju podobnych koncepcji w państwach wschodnich? Jakie koncepcje zostały przyjęte w Chinach?

1 *Intellectual Property protection in China*, White Papers of the Chinese Government 1991–1995, Foreign Language Press, Information Office of the State Council of the Peoples Republic of China, s. 397.

2 Cornish and Llewelyn, *Intellectual Property: Patents, Copyrights, Trademarks and Allied Rights*, London 2003, s. 26–30.

Od drugiej połowy lat siedemdziesiątych dwudziestego wieku, jesteśmy świadkami przekształcania i otwierania się na świat Chińskiej Republiki Ludowej. Wraz z rozwojem gospodarki i pojawieniem się zachodnich inwestorów, rząd chiński rozpoczął prace nad wdrażaniem przepisów dotyczących PWI do chińskiego systemu prawnego. W ciągu niespełna trzech dekad Chiny rozwinęły kompleksowy system ochrony PWI, stając się sygnatariuszami wszystkich najważniejszych konwencji międzynarodowych (w tym m.in. Berneńskiej w 1992 roku i Paryskiej w 1984 roku), tworząc szczegółowe prawo krajowe oraz ustanawiając szereg instytucji odpowiedzialnych za rozwój i monitorowanie przestrzegania PWI, osiągając międzynarodowe standardy i doganiając tym samym państwa, w których PWI chronione są od dziesięcioleci.

Warto jednakże zwrócić uwagę na fakt, iż zachodnie koncepcje PWI stoją w sprzeczności z tradycyjnymi normami chińskimi dotyczącymi zasad i sposobów definiowania prawa, zarówno w Chinach cesarskich jak i komunistycznych, co tłumaczy, dlaczego zachodnia kultura ochrony PWI w Chinach nie znalazła podatnego gruntu społecznego do natychmiastowego i entuzjastycznego rozwoju³. Państwa zachodnie, chcąc bronić swych interesów, wymusiły na reszcie świata stworzenie struktur ochrony PWI, jednakże państwa przyjmujące te struktury nie pozostały bierne, nie tylko przyjęły podstawy, ale zaczęły także tworzyć własne koncepcje, co spowodowało, iż rozkład sił pomiędzy głównymi aktorami zmienił się, dając przewagę dużym, rozwijającym się państwom takim jak Indie oraz Chin⁴.

Przyczyny późnego rozwoju praw własności intelektualnej w Chinach

Zrozumienie, dlaczego Chiny tak późno zaadaptowały system PWI, wymaga zwrócenia uwagi na dwa istotne momenty historyczne, mianowicie, przełom szóstego i piątego wieku przed naszą erą, a dokładniej, czasy

3 R.P. Suttmeier, X. Yao, *China's IP Transition. Rethinking Intellectual Property Rights in a Rising China*, The National Beaurou of Asian Research Special Report 2011, s. 6–11.

4 C. Farrands, *Globalization in the World Trade Organization. Power, Knowledge and the Reproduction of Inequality in Intellectual Property Governance*, in publication of E. Kofman, G. Youngs, *Globalization Theory and Practice*, New York 2008, s. 239–240.

Konfucjusza oraz przełom lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych dwudziestego wieku, czyli okres reform Deng Xiaopinga.

Znamiennym jest, iż w starożytnym, zhierarchizowanym społeczeństwie chińskim dominowało prawo zwyczajowe, właściwe dla każdej warstwy społecznej⁵. Zwyczajem uczonych było naśladowanie dzieł wielkich artystów, a nawet podpisywanie się ich nazwiskiem, co uznawane było za hołd dla ich geniuszu. Nauka do egzaminów cesarskich polegała na zapamiętywaniu cytatów Pięcioksięgu, a nauka malarstwa czy sztuki rzemieślniczej, na idealnym odzwierciedlaniu dzieł wielkich artystów. Chiński wyraz 学 *xue* – uczyć się, oznaczał pierwotnie naśladowanie, dokładne odwzorowanie⁶. Słynny cytat z „Dialogów” konfucjańskich: „Przekazuję jedynie, lecz sam nic nie tworzę. Ufam starożytnym i miłuję ich” uzasadniać miał ideę nauki, czyli naśladowania. Umiejętnie wplatanie cudzych sformułowań we własny utwór uważane było za przejaw erudycji, a idealne odtworzenie malowidła czy rzeźby za przejaw najwyższej rzemieślniczej zręczności⁷. Warto także zwrócić uwagę na zupełnie odmienną od znanej nam koncepcji, mianowicie, tworzenie dla zysku, które było wysoce potępiane przez Konfucjusza. Myśli tego Wielkiego Filozofa były tak dalece zakorzenione w społeczeństwie chińskim, iż za oryginalne uważano to, co autor skompilował z twórczości innych, a nie to, co stworzył całkowicie sam. Niezwykle istotną, antagonistyczną do zachodniej koncepcji było to, iż autorzy w pełni akceptowali naśladownictwo swoich dzieł, ponieważ stanowiło to przejaw uznania dla ich genialnej twórczości⁸.

Drugim istotnym momentem historycznym dla PWI były zmiany społeczno-gospodarcze dwóch ostatnich dekad dwudziestego wieku. Otóż, po śmierci Mao Zedonga w 1976 roku, Chińska Republika Ludowa stanęła przed ważnym pytaniem: Co dalej? Na najwyższych szczeblach Komunistycznej Partii Chińskiej toczyły się zacięte walki o władzę. Sytuacja wyklarowała się w 1978 roku, kiedy to Deng Xiaoping, będący jedną z najważniejszych postaci dwudziestego wieku, został wybrany przewodniczącym Ludowej Politycznej Konferencji Konsultatywnej Chin – ciała doradczego Komunistycznej Partii Chin, która to następnie

5 R. Dawson, *The Chinese experience*, London 2005, s. 161–164.

6 M.J. Kunstler, *Dzieje kultury chińskiej*, Warszawa 2007, s. 278–279.

7 M.J. Kunstler, *Pierwsze Wieki Cesarstwa Chińskiego*, Warszawa 2007, s. 154.

8 M. Jankowska, *Autor i prawo do autorstwa*, Warszawa 2011, s. 41 i nast.

przyjęła zaproponowany przez Deng Xiapinga kurs reform i z jego inicjatywy, na zjeździe w 1981 roku potępiła dorobek Mao Zedonga, Rewolucji Kulturalnej oraz Wielkiego Skoku. Rozpoczął się nowy okres dla historii i gospodarki Chińskiej Republiki Ludowej, wytyczono specjalne strefy ekonomiczne oraz wysłano listy do największych zachodnich przedsiębiorców, zapraszając ich do podjęcia interesów gospodarczych z Chinami. Wydarzenia tego czasu są o tyle istotne, iż wraz z otwarciem się Chin na zagranicznych przedsiębiorców, a co za tym idzie wraz z zetknięciem się z kapitalistyczną gospodarką, pojawiły się pierwsze regulacje dotyczące prawa własności intelektualnej⁹.

Współczesny system praw własności intelektualnej

Regulacje międzynarodowe

Pierwszym krokiem Chin na drodze do budowy kompleksowego systemu PWI było złożenie przez Chiny aplikacji o przyjęcie do Światowej Organizacji Praw Własności Intelektualnej (World Intellectual Property Organization – WIPO) 3 marca 1980 roku. Chińska Republika Ludowa stała się oficjalnym członkiem WIPO cztery miesiące później, 3 lipca 1980 roku¹⁰.

Obecnie, Chińska Republika Ludowa jest stroną 69 (o 4 więcej niż Polska) międzynarodowych traktatów, konwencji i umów. Najważniejszymi są: Konwencja paryska o ochronie praw własności przemysłowej – akcesja 9 grudnia 1984 r., Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych – akcesja 10 lipca 1992 r., Porozumienie madryckie o międzynarodowej rejestracji znaków towarowych – akcesja 1 września 1995 r.¹¹ Ponadto, Chiny były jednym z państw biorących udział w międzynarodowych negocjacjach w Urugwaju w 1990 r. (tzw. Runda Urugwajska, która rozpoczęła się we wrześniu 1986 r. i trwała 87 miesięcy). Wynikiem Rundy Urugwajskiej było m.in. utworzenie Światowej Organizacji Handlu (World Trade Organization – WTO), a także przygotowanie projektu Porozumienia w sprawie Handlowych Aspektów

⁹ J.K. Fairbank, *Historia Chin*, Warszawa 2007, s. 378–390.

¹⁰ Intellectual Property Protection in China, *op. cit.*, s. 389–402

¹¹ Aktualne dane Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (World Intellectual Property Organization) – stan na sierpień 2012 r., www.wipo.int [dostęp 30.09.2012].

Praw Własności Intelektualnej (Agreement on Trade – Related Aspects of Intellectual Property Rights –TRIPS)¹². Porozumienie TRIPS wprowadziło zasadę najwyższego uprzywilejowania, która oznacza, iż ochrona przyznana przez państwo-członka Porozumienia TRIPS twórcom tego kraju, będzie samoczynnie przyznana także podmiotom wszystkich krajów-członków Porozumienia¹³. Chińska Republika Ludowa została oficjalnym członkiem WTO 11 grudnia 2001 roku¹⁴.

Regulacje wewnętrzne

Chińska Republika Ludowa posiada bogate ustawodawstwo dotyczące PWI, mianowicie, 6 ustaw bezpośrednio regulujących tę materię, 20 ustaw zawierających przepisy dotyczące PWI, 104 akty wykonawcze do powyższych ustaw oraz 20 wyroków Sądu Najwyższego Chińskiej Republiki Ludowej dotyczących wykładni prawa własności intelektualnej. Najważniejszymi ustawami są: Ustawa o Prawie autorskim z dnia 7 września 1990 r., znowelizowana 26 lutego 2010 r.; Ustawa o prawie patentowym z dnia 12 marca 1984 roku, znowelizowana 27 grudnia 2008 r., Ustawa o Znakach Towarowych z dnia 23 sierpnia 1982 r., znowelizowana w 2001 r.; a także Ustawa o Zapobieganiu Nieuczciwej Konkurencji z dnia 2 września 1993 r.¹⁵ Jednakże znamienym dla PWI aktem prawnym, jest Ustawa o Generalnych Zasadach Prawa Cywilnego Chińskiej Republiki Ludowej z dnia 12 kwietnia 1986 roku, w której to PWI zostały zdefiniowane po raz pierwszy, jako prawa cywilne obywateli i osób prawnych, co potwierdziło prawo obywateli i osób prawnych do autorstwa (prawo autorskie)¹⁶.

Instytucje stojące na straży przestrzegania praw własności intelektualnej

Oprócz kompleksowego systemu PWI, Chiny posiadają także wyspecjalizowane instytucje zajmujące się rejestracją, ochroną i nadzorem nad przestrzeganiem PWI.

¹² Intellectual Property protection in China, *op. cit.*, s. 389–402.

¹³ Julian Jezioro, *Prawo własności intelektualnej*, [w:] *Podstawy Prawa Cywilnego*. E. Gniewek (red.), Warszawa 2011 r., s. 790–795.

¹⁴ World Trade Organization, www.wto.org [dostęp 03.08.2012].

¹⁵ Aktualne dane Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (World Intellectual Property Organization) – stan na sierpień 2012 r., www.wipo.int [dostęp 30.09.2012].

¹⁶ Intellectual Property protection in China, *op. cit.*, s. 415–416.

W 1998 roku powołany został Państwowy Urząd ds. Własności Intelektualnej (State Intellectual Property Office – SIPO), który podlega bezpośrednio Radzie Państwa Chińskiej Republiki Ludowej. Do zakresu odpowiedzialności SIPO należy szeroko rozumiana koordynacja spraw związanych z PWI. Jednakże SIPO zajmuje się głównie kwestiami dotyczącymi prawa patentowego, w tym pracami nad propozycjami zmian regulacji prawnych, rozwojem narodowego publicznego serwisu informacyjnego oraz pomocą władzom lokalnym z zakresu prawa¹⁷.

Inną ważną instytucją jest Państwowy Urząd ds. Przemysłu i Handlu (State Administration on Industry and Commerce – SAIC), w ramach którego funkcjonuje Biuro Znaków Towarowych (Trademark Office), zajmujące się rejestracją i nadzorem nad przestrzeganiem prawa znaków towarowych (funkcjonowanie Biura Znaków Towarowych reguluje ustawa z dnia 23 sierpnia 1982 r. o znakach towarowych), a także Biuro Wolnego Handlu (Fair Trade Bureau) zajmujące się kwestiami związanymi z ochroną tajemnicy handlowej. SAIC ma prawo do wydania nakazu zaprzestania sprzedaży towarów naruszających PWI i co więcej może powstrzymać dalsze naruszenia poprzez nałożenie kar pieniężnych, zniszczenie produktów lub skonfiskowanie narzędzi służących do ich wyrobu¹⁸.

Warto także wspomnieć o Państwowym Urzędzie ds. Praw Autorskich (National Copyright Administration – NCA), który odpowiedzialny jest zarówno za kwestie administracyjne, jak i za wykrywanie naruszeń praw autorskich, zajmowaniem się prawem autorskim w międzynarodowym kontekście oraz rozwojem form arbitrażowych¹⁹.

Oprócz wymienionych wyżej trzech kluczowych urzędów, w Chinach działa wiele innych wyspecjalizowanych urzędów i agencji zajmujących się PWI, ważniejszymi są: Generalny Urząd Inspekcji Nadzoru, Jakości i Kwarantanny (Administration for Quality Supervision, Inspection of Quarantine – AQSIQ) zajmujący się między innymi kwestiami oznaczeń geograficznych, a także jakością i bezpieczeństwem produktów; Generalny Urząd Celny (General Administration of Customs – GAC) zajmujący się głównie naruszeniami PWI przez importowane i eksportowane produkty oraz Ministerstwo Kultury zajmujące się badaniami rynku, na którym istnieją PWI²⁰.

17 State Intellectual Property Office, www.sipo.gov.cn [dostęp 30.09.2012].

18 State Administration on Industry and Commerce, www.saic.gov.cn [dostęp 30.09.2012].

19 National Copyright Administration, www.ncac.gov.cn [dostęp 30.09.2012].

20 U.S. Department of Commerce, *Intellectual Property Rights Toolkit*, www.beijing.usembassy-china.org.cn/protecting_ipr.html [dostęp 30.09.2012].

Materialnoprawne aspekty ochrony prawa własności intelektualnej

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż rozbudowany i dopasowany do standardów międzynarodowych system ochrony PWI w Chinach nie stanowi całkowitego odzwierciedlenia systemów ochrony PWI w państwach zachodnich i w wielu kluczowych aspektach znacząco się różni. Nieznajomość prawa chińskiego przez zagranicznych przedsiębiorców oraz ich przekonanie o podobieństwie systemów, prowadzi często do nieskutecznego zabezpieczenia przez nich swego interesu, co skutkuje naruszeniem PWI według zachodnich norm prawa, jednakże nie na gruncie prawa chińskiego. Z zakresu praktycznego, warto zwrócić uwagę na to, iż ochrona przyznana dobrom niematerialnym w Chinach, nie rozciąga się automatycznie na obszar Hong Kongu, Makau oraz Tajwanu²¹. W każdym przypadku należy sprawdzić odpowiednie przepisy dla danego regionu, w czym pomocne będą będą Regionalne Biura ds. Praw Własności Intelektualnej (Regional IPR Bureaus), w których znaleźć można regulacje dotyczące regionalnych mechanizmów ochrony PWI²². Ponadto, istotne jest konstruowanie kontraktów z chińskimi partnerami biznesowymi w sposób jasny i zrozumiały, ale zarazem kompleksowy, gdyż istnieje ryzyko, iż luki w umowie zostaną wykorzystane na niekorzyść strony zagranicznej²³.

W rozdziale tym zostaną omówione najważniejsze, zdaniem autorki aspekty materialnoprawne dotyczące PWI.

Prawo autorskie

Na podstawie art. 1 ustawy z dnia 7 września 1990 roku Prawo autorskie, prawo ChRL chroni prawa autorskie będące własnością autorów dzieł literackich, artystycznych lub naukowych, a także prawa pokrewne, czego celem jest zachęcenie do tworzenia i rozpowszechniania dzieł sprzyjających budowaniu społeczeństwa socjalistycznego, będącego zaawansowanym etycznie i materialnie oraz promowanie postępu i rozkwitu kultury i nauki socjalistycznej.

21 U.S. Department of Commerce, *Intellectual Property Rights Toolkit*, www.beijing.usembassy-china.org.cn/protecting_ipr.html [dostęp 30.09.2012].

22 United States International Trade Commission, *China: Intellectual Property Infringement, Indigenous Innovation Policies, and Frameworks for Measuring the Effects on the U.S. Economy*, Washington 2010, s. 30–40.

23 Hunter Rodwell Consulting for UK Trade and Investment, *Intellectual Property Rights Primer for China. A guide for UK companies*, UK 2008 r.

Prawo autora do autorstwa utworu jest nieograniczone w czasie, natomiast autorskie prawa majątkowe wygasają 50 lat po śmierci twórcy (art. 20 Pr. Aut. ChRL).

Dobra niematerialne będące wynikiem twórczości literackiej, artystycznej, czy naukowej objęte prawami autorskimi, podobnie jak w Europie, nie wymagają rejestracji i są chronione począwszy od momentu ich powstania, co gwarantuje art. 2. Pr. Aut. ChRL. Prawa autorskie i prawa pokrewne obcokrajowców i bezpaństwowców chronione będą przez Pr. Aut. ChRL jeżeli pomiędzy krajem ich pochodzenia, a ChRL istnieje regulująca tę materię umowa lub na mocy traktatu międzynarodowego, którego obie strony są sygnatariuszami. Ponadto, każdy utwór autora pochodzącego z państwa, które nie posiada umowy z ChRL, ani nie jest sygnatariuszem traktatu międzynarodowego, którego sygnatariuszem jest ChRL, który został jednakże opublikowany w kraju, który jest sygnatariuszem tegoż traktatu, będzie chronione ustawą Pr. Aut. ChRL.

Naruszenie praw autorskich skutkować może zarówno odpowiedzialnością cywilną jak i karną. Art. 47 i następne Pr. Aut. ChRL przewidują konsekwencje naruszenia praw autorskich, mianowicie wydanie sądowego nakazu: zaprzestania naruszania, naprawienia efektów naruszenia, przeprosin, zapłaty odszkodowania lub zapłaty zadośćuczynienia za poniesione szkody. W przypadku niemożności obliczenia aktualnej szkody, zapłata zadośćuczynienia może zostać orzeczona do wysokości 500 000 RNB (około 250 tys. zł). Warto zwrócić uwagę na to, iż brak jest możliwości dochodzenia zadośćuczynienia za utracone korzyści. Ponadto, sąd może wydać także nakaz konfiskaty zysków uzyskanych w drodze naruszenia, produktów służących do naruszenia, pieniędzy, a także przedmiotów używanych do nielegalnej działalności. Na podstawie art. 217 i 218 Kodeksu Karnego ChRL z dnia 14 marca 1997 roku za naruszenie prawa autorskiego grozi grzywna, areszt a nawet kara pozbawienia wolności do lat siedmiu.

Prawo patentowe

Na podstawie art. 1 ustawy z dnia 12 marca 1984 roku Prawo patentowe, prawo ChRL chroni prawa i interesy właścicieli patentów, czego celem jest wspomaganie tworzenia wynalazków, zwiększanie innowacyjności, wspieranie postępu nauki i technologii oraz rozwoju socjalnego i ekonomicznego.

Patenty przyznawane są na wynalazki, wzory użytkowe oraz wzory przemysłowe. Muszą one cechować się nowością, poziomem wynalazczym oraz

praktycznością w użyciu, co według art. 22 Pr. Pat. ChRL oznacza, iż mają służyć do wykorzystywania w produkcji, do użytku oraz mają przynosić pozytywne rezultaty. Patent na wynalazek przyznawany jest na 20 lat, natomiast na wzory użytkowe i przemysłowe na 10, a ochrona przyznana jest od daty złożenia aplikacji patentowej (art. 42. Pr. Pat.).

W przypadku prawa patentowego istnieje zasada „first-to-file”, a więc pierwszeństwo rejestracji i będzie obowiązywać nawet, jeżeli zgłaszający nie jest faktycznym wynalazcą²⁴.

Na podstawie art. 19 Pr. Pat. ChRL, obcokrajowiec, przedsiębiorstwo zagraniczne oraz organizacja zagraniczna, mogą ubiegać się o przyznanie patentu, jeżeli pomiędzy krajem ich pochodzenia a ChRL istnieje umowa lub oba kraje są sygnatariuszami traktatów międzynarodowych, lub na zasadzie wzajemności. Jeżeli jednak obcokrajowiec, przedsiębiorstwo zagraniczne lub organizacja zagraniczna nie są rezydentami, bądź nie mają przedstawicielstwa w Chinach, powinny one powierzyć złożenie aplikacji patentowej wyspecjalizowanej w tym zakresie agencji.

Odpowiedzialność cywilna za naruszenie prawa patentowego uregulowana jest, co do zasady podobnie jak w przypadku prawa autorskiego, natomiast jeżeli chodzi o odpowiedzialność karną, to na podstawie art. 216 Kodeksu Karnego ChRL za naruszenie prawa patentowego grozi grzywna, areszt lub pozbawienie wolności do lat trzech.

Ochrona znaków towarowych

Celem Ustawy z dnia 23 sierpnia 1982 roku o Znakach towarowych jest wspieranie rozwoju socjalistycznej gospodarki rynkowej poprzez poprawę jakości zarządzania znakami towarowymi, ochrona wyłącznego prawa używania znaku towarowego, zachęcanie producentów i sprzedawców do gwarantowania najwyższej jakości swoich produktów i usług oraz zachowania autentyczności znaku towarowego, aby możliwa była ochrona producentów, konsumentów i sprzedawców.

W przypadku rejestracji znaków towarowych, tak samo jak w przypadku rejestracji patentów obowiązuje zasada „first-to-file”, a więc pierwszeństwo rejestracji²⁵.

24 Zespół prawo chińskie.pl, *System Ochrony Praw Własności Intelektualnej – Chiny a Europa.*, www.prawochińskie.optizon.net [dostęp 30.09.2012].

25 United States International Trade Commission, *op. cit.*, s. 30–40.

Rejestracji mogą podlegać wszelkie widoczne oznaczenia, dające się odróżnić w obrocie towarów między towarami osób fizycznych, osób prawnych, organizacji a towarami podobnego rodzaju wyżej wymienionych, w tym forma, rysunek, litera alfabetu, cyfra, symbol trójwymiarowy, kombinacja kolorystyczna lub kombinacja wyżej wymienionych (art.8. UZT). Inaczej niż w państwach europejskich, rejestracji nie podlegają sygnały dźwiękowe i zapachy.²⁶ W zakresie praktycznego ukazania zagadnienia, warto pamiętać także o tłumaczeniu znaku na język chiński, co może uchronić przed rejestracją tego samego znaku towarowego w chińskim odpowiedniku. Właściwym dla rejestracji znaku towarowego organem będzie Urząd ds. Znaków Towarowych (Trademark Office).

Zgodnie z art. 37 UZT, okres ochrony znaku towarowego wynosił będzie 10 lat od momentu rejestracji i może być przedłużony na kolejne 10 lat. Podkreślić należy, że ochrona nabywana jest od momentu rejestracji, nie od momentu zgłoszenia, tak jak w większości regulacji zachodnich.

Odpowiedzialność cywilna za naruszenie Ustawy o Znakach towarowych uregulowana jest co do zasady podobnie jak w przypadku prawa autorskiego i prawa patentowego, natomiast artykuły od 213 do 215 Kodeksu Karnego ChRL roku regulują kwestię bezprawnego użycia znaku towarowego za co grozi grzywna, areszt a nawet kara pozbawienia wolności do lat siedmiu.

Egzekwowanie przestrzegania praw własności intelektualnej

W Chinach istnieją cztery drogi dochodzenia praw własności intelektualnej, mianowicie, droga cywilna, karna, administracyjna, oraz poprzez działanie organów celnych.

Przed podjęciem jakiegokolwiek kroku, należy zebrać precyzyjny i zupełny materiał dowodowy. Pomocne będzie wszystko, co dowiedzie, iż doszło do naruszenia PWI, szczególnie przydatne będą akty notarialnie poświadczające zgodne z prawem działanie podmiotu zamierzającego wszcząć postępowanie²⁷. Od strony praktycznej, warto zwrócić uwagę na to, iż wiarygodność materiału dowodowego uzyskanego przez podmioty zagranicz-

²⁶ Zespół prawo chińskie.pl, *op. cit.*

²⁷ China IPR SME Helpdesk, *Prawa Autorskie w Chinach-Przewodnik dla MŚP*, www.china-iprhelpdesk.eu, 2010, s. 5–7, [dostęp 30.09.2012].

ne w kraju innym niż Chińska Republika Ludowa, musi zostać poświadczona notarialnie w kraju uzyskania, a następnie przekazana Ambasadzie ChRL w celu uwierzytelnienia²⁸.

Postępowanie sądowe

Chińskie Sądy Ludowe (People's Courts) prowadzą postępowania zarówno w sprawach cywilnych jak i karnych oraz przeprowadzają kontrolę nad decyzjami administracyjnymi.

Właściwymi sądami do dochodzenia PWI będą Sądy Instancji Średniej dla średniej wielkości miast i ich okręgów oraz Sądy Instancji Wyższej dla miast prowincjonalnych²⁹. Sądu Instancji Wyższej nie należy mylić z Sądem Najwyższym. Ustrój sądownictwa w Chinach wyróżnia kolejno: Sądy Instancji Podstawowej, Sądy Instancji Średniej, Sądy Instancji Wyższej, Sąd Najwyższy. Możliwe jest wniesienie apelacji do sądu drugiej instancji, jednakże wyrok sądu drugiej instancji będzie wyrokiem ostatecznym. W przypadku wniesienia apelacji od wyroku Sądu Instancji Wyższej, właściwym do jej rozpatrzenia będzie Sąd Najwyższy, który w 1996 roku utworzył specjalny wydział ds. PWI³⁰.

Oprócz wystąpienia z powództwem, do sądu można wystąpić także z żądaniem: wydania nakazu tymczasowego lub trwałego zabezpieczenia materiału dowodowego, może to więc dotyczyć towarów naruszających PWI oraz urządzeń służących do ich produkcji³¹.

Procesy toczące się przed sądami cywilnymi zdominowane są przez strony chińskie³². Aż w 93% przypadków pozwanymi są chińskie podmioty, w pozostałych 7% są to głównie podmioty amerykańskie, francuskie, niemieckie i japońskie, natomiast tylko w 38% powodami są podmioty chińskie, resztę stanowią podmioty zagraniczne, w tym aż 26% podmiotów amerykańskich³³.

W ramach chińskiego postępowania karnego, istnieje możliwość wniesienia powództwa przeciwko podmiotom naruszającym PWI poprzez

28 United States International Trade Commission, *op. cit.*, s. 37–40.

29 Hunter Rodwell Consulting for UK Trade and Investment, *op. cit.*, s. 26.

30 K. Sepetys, A. Cox, *Intellectual Property Rights Protection In China: Trends in Litigation and economic damages*, USA 2009 r., s. 5.

31 China IPR SME Helpdesk, *op. cit.*, s. 8–11.

32 United States International Trade Commission, *op. cit.*, s. 37–40.

33 K. Sepetys, A. Cox, *op. cit.*, s. 9.

podrabianie znaku towarowego, kopiowanie utworów objętych prawami autorskimi oraz kradzież tajemnicy handlowej. Wszczęcie postępowania karnego może być uwarunkowane dodatkowymi czynnikami, takimi jak wysokość poniesionej szkody (np. w przypadku podrobienia znaku towarowego, szkoda musi wynieść ponad 50 000 RNB – ok. 25 tys. zł) lub ilością kopii udostępnionej do obiegu (np. w przypadku naruszenia praw autorskich, będzie to więcej niż 500 egzemplarzy). Postępowanie może toczyć się zarówno w trybie publiczno-skargowym jak i prywatnoskargowym³⁴. Obecnie, w przypadku wniesienia skargi na naruszenie PWI do odpowiedniego urzędu (zarówno administracyjnego jak i Urzędu Celnego), jest on zobowiązany do przekazania spraw w rażący sposób naruszających PWI Policji i Prokuraturze, które zobowiązane są wszczęć dochodzenie bądź śledztwo z urzędu³⁵.

Postępowanie administracyjne

Zazwyczaj pierwszym krokiem w przypadku stwierdzenia naruszenia PWI jest wystąpienie ze skargą na drogę administracyjną³⁶. Egzekwowanie praw na drodze administracyjnej stanowi alternatywę dla postępowania sądowego, gdyż jest szybsze i mniej dotkliwe finansowo. Jest to najbardziej powszechna droga dochodzenia PWI, jednakże ograniczona w stosunku do postępowania cywilnego³⁷. Postępowanie administracyjne toczy się przed właściwymi dla przedmiotu naruszenia organami, będą to wymienione wyżej NCA, SAIC, SIPO, GAC oraz AQSIQ³⁸.

Na drodze administracyjnej, istnieje możliwość domagania się wydania nakazu zaprzestania naruszania, zajęcia towarów naruszających PWI, ich zniszczenia oraz zniszczenia narzędzi służących do ich wytworzenia, a także orzeczenia zadośćuczynienia lub nałożenia grzywny administracyjnej. Wysokość grzywien jest stosunkowo niewielka i co ciekawe, grzywna płacona jest na rzecz administracji, a nie podmiotu, którego dobra niematerialne zostały naruszone. Jak pokazują dane, między rokiem 2005 a 2009 nałożono 800 grzywien o średniej wartości 2500 tysiąca

34 United States International Trade Commission, *op. cit.*, s. 37–40.

35 U.S. Department of Commerce, International Trade Administration, *op. cit.*, s. 35–37.

36 *Ibidem*.

37 United States International Trade Commission, *op. cit.*, s. 34–35.

38 China IPR SME Helpdesk, *op. cit.*, s. 8–11.

dolarów, co pokazuje, iż kary te są raczej symboliczne. Warto zaznaczyć, iż kompetencje organów administracyjnych ograniczone są jedynie do analizy przedstawionych przez skarżący podmiot materiałów dowodowych, na których podstawie wydają następnie decyzję³⁹.

Egzekwowanie przestrzegania praw własności intelektualnej za pośrednictwem organów celnych

Nad przestrzeganiem PWI czuwa także Urząd Celny (General Administration of Customs – GAC). W tym przypadku istnieją dwie ścieżki. Po pierwsze możliwa jest, za opłatą, rejestracja dóbr niematerialnych objętych PWI w bazie danych GAC. Informacje zawarte w bazie danych GAC będą następnie wykorzystywane przy identyfikowaniu towarów naruszających PWI⁴⁰. W przypadku, jeśli GAC stwierdzi, iż dany towar narusza PWI, zawiadomi o tym podmiot, którego prawa są naruszane. Podmiot ten będzie musiał potwierdzić czy doszło do naruszenia w ciągu trzech dni roboczych od zawiadomienia⁴¹.

Po drugie, właściciel praw autorskich lub znaku towarowego, może zawiadomić GAC o znanej mu przesyłce zawierającej towary naruszające PWI, oraz złożyć wniosek o ich zajęcie⁴². Wniosek ten składa się bezpośrednio do Urzędu Celnego, który po otrzymaniu kaucji przeprowadzi stosowne dochodzenie. W przypadku stwierdzenia, iż dany towar narusza PWI, Urząd Celny nałoży karę, a następnie zwróci się do podmiotu uprawnionego o wskazanie dalszego przeznaczenia dla towaru⁴³.

Narodowa strategia podnoszenia poziomu świadomości społecznej w zakresie PWI

W 2008 roku Chińska Republika Ludowa przedstawiła Narodowy Plan Standaryzacji Praw Własności Intelektualnej. We wstępie czytamy:

39 United States International Trade Commission, *op. cit.*, s. 34–35.

40 *Ibidem.*, s. 34–35.

41 Hunter Rodwell Consulting for UK Trade and Investment, *op. cit.*, s. 25.

42 United States International Trade Commission, *op. cit.*, s. 40.

43 China IPR SME Helpdesk, *op. cit.*, s. 8–11.

Ustanowienie i implementacja PWI pomogły Chinom w standaryzacji rynku, rozwoju innowacyjności oraz pobudzeniu kreatywności wśród społeczeństwa. Jednakże, w dalszym ciągu, reżim PWI w Chinach, wymaga wzmocnienia. Jakość i ilość regulacji wciąż nie jest równa ekonomicznemu i społecznemu rozwojowi państwa, świadomość społeczna wagi PWI nadal jest niezadowalająca, a zdolność podmiotów gospodarczych do wykorzystywania PWI niewystarczająca, naruszanie PWI jest wciąż istotnym problemem. Przyjęcie Narodowego Planu Standaryzacji Praw Własności Intelektualnej wzmocni zdolność Chin w ustanawianiu, wykorzystywaniu oraz ochronie PWI, co pomoże uzyskać Chinom niezależność w rozwoju innowacyjności oraz spowoduje wzrost konkurencyjności chińskich firm⁴⁴.

Jednym z głównych celów Planu jest osiągnięcie do 2020 roku wysokiego poziomu twórczości, wykorzystywania i przestrzegania norm dotyczących PWI. Po drugie, do 2013 roku Chiny mają znaleźć się na poziomie państw wysoko rozwiniętych, w kwestii przyznawania patentów, a także w kwestii ilości chińskich aplikacji o rejestrację patentów za granicą. Co więcej, Chiny zamierzają połączyć system PWI z obroną narodową poprzez rozwiązanie podstawowych kwestii takich jak własność, przepływ i dystrybucja towarów, wzmocnienie bodźców motywacyjnych oraz efektywne wykorzystanie technologii w nagłych przypadkach⁴⁵.

Szczególnie po ogłoszeniu Strategii w 2008 roku, ale także i wcześniej, chiński rząd dokładał wielu starań, aby upowszechnić nieznane dotąd idee własności intelektualnej w społeczeństwie chińskim. W początkowej fazie adaptowania przez Chiny regulacji, popularne było organizowanie spotkań z ludnością, a zainteresowanie było tak wielkie, że w samej tylko prowincji Hunan, w prelekcjach dotyczących PWI wzięło udział ponad 600 tysięcy osób. Aby przyspieszyć proces edukacji personelu mającego specjalizować się w PWI, wysyłano ludzi na zagraniczne studia oraz na specjalne seminaria organizowane przez WIPO. W 1986 roku otworzono pierwszy kierunek Prawo Własności Intelektualnej na Ludowym Uniwersytecie w Pekinie. W 1993 roku, Na Uniwersytecie Pekińskim założono Szkołę Praw własności Intelektualnej, a do 1994 roku, otwarto już ponad 70 instytucji zajmujących się nauczaniem w tematyce PWI⁴⁶. Obecnie, w ogłoszonej w 2008 roku Narodowej Strategii,

44 Outline of the National Intellectual Property Strategy, 2008, www.sipo.gov.pl [dostęp 30.09.2012].

45 *Ibidem*.

46 Intellectual Property protection in China, *op. cit.*, s. 415–416.

Chiny kładą nacisk na otwarcie możliwości uzyskania stopni naukowych – Magistra i Doktora o specjalizacji PWI, na tworzeniu programów treningowych dostępnych na wszystkich płaszczynach przedsiębiorczości, a także na szkoleniach dla personelu służbowego mającego specjalizować się w udzielaniu pomocy dotyczącej PWI⁴⁷.

Próbując sprostać zachodnim oczekiwaniom, w ostatnich latach Chiny poczyniły serię zobowiązań głównie w stosunku do Stanów Zjednoczonych Ameryki, dotyczących przede wszystkim wzmożenia represyjności w stosunku do plagiatu oraz nieuczciwej polityki stosowanej przez przedsiębiorstwa mające na celu obejść przepisy PWI⁴⁸. Stosunkowo szybko, Chiny dały wyraz poważnemu traktowaniu zobowiązań w przychylnym dla amerykańskiej firmy Microsoft wyroku (sprawa z powództwa Microsoft przeciwko Dazhong Insurance w Szanghaju o użycie ponad 900 nielegalnych oprogramowań Windows i Office). Pozwana firma przegrała proces i została zobowiązana do zapłaty odszkodowanie w wysokości 318 tysięcy dolarów. Wyrok ten został uznany przez międzynarodowe środowisko, jako oznaka determinacji władzy do przeciwdziałania łamania PWI⁴⁹.

O rzetelnej realizacji założeń Strategii z 2008 roku świadczą m.in. dane statystyczne. W porównaniu z rokiem 2008, w roku 2010 złożono w Chinach o ok. 100 tysięcy więcej aplikacji o przyznanie patentu (2008 r. – 204 353 wnioski, 2010 r. – 307 588 wniosków) i o ok. 350 tysięcy więcej wniosków o rejestrację znaku towarowego (2008 r. – 786 100 wniosków, 2010 r. – 1 050 518 wniosków). Dla porównania, w Stanach Zjednoczonych dane te wynoszą na rok 2010 420 818 wniosków o przyznanie patentu i 710 601 wniosków o rejestrację znaku towarowego, natomiast w Polsce kolejno 4042 wnioski i 66 039 wniosków⁵⁰.

Podsumowanie

Poprzez wdrażanie reform i otwieranie się na świat zewnętrzny, Chiny zmieniają się z każdym dniem. Obecnie, wielu zagranicznych obserwatorów

47 Outline of the National Intellectual Property Strategy, *op. cit.*

48 R.P. Suttmeier, Xiangkui Yao, *op. cit.*, s. 27–32.

49 A.V. Lupo, S.L. Bruno, *Two Interesting IP Victories in China*, 2010, www.arentfox.com/publications/index [dostęp 30.09.2012].

50 WIPO statistics database, dane na sierpień 2012 r., www.wipo.int [dostęp 30.09.2012].

konstatuje, iż system PWI w tym kraju osiągnął już zaawansowany poziom, jednakże dodają, iż Chiny nie mogą zadowolnić się dotychczasowymi osiągnięciami i w dalszym ciągu muszą dążyć do optymalizacji systemu PWI⁵¹.

Wydaje się iż obecnie, największym problemem Chin jest niska świadomość społeczna prawa, które nieustannie rozwija się dopiero od trzech dekad. W niektórych regionach Chin, wartość PWI jest wciąż niedoceniana, z tego powodu edukacja społeczeństwa w tym zakresie jest jednym z głównych wyzwań stojących przed Chinami⁵².

Z prawnego punktu widzenia, gwałtowny wzrost postępowań sądowych dotyczących ochrony PWI, rozwój strategicznego działania, uszczegółowienie i podwyższenie poziomu prawa procesowego zmierzają to stworzenia nadzwyczaj kompleksowego systemu PWI. Biorąc także pod uwagę technologiczno-nacjonalistyczną politykę industrialną Chińskiej Republiki Ludowej, oraz jej aspiracje do stworzenia potęgi państwa innowacyjnego, międzynarodowa współpraca na tym polu może być coraz trudniejsza. Pekin jest głęboko uwikłany w tworzenie „swoich zasad gry” mających obowiązywać w niedalekiej przyszłości⁵³.

51 Intellectual Property Protection in China, *op. cit.*, s. 415–416.

52 *Ibidem*, s. 415–416.

53 R.P. Suttmeier, X. Yao, *op. cit.*, s. 27–32.